

STRESZCZENIE PRACY DOKTORSKIEJ

Autor: Mgr Maciej Papież

Tytuł: EFEKTY ZASTOSOWANIA WYBRANYCH TECHNIK ROZLUŻNIANIA MIĘŚNIOWO-POWIĘZIOWEGO W LECZENIU CHORYCH Z ZESPOŁEM KANAŁU NADGARSTKA

Promotor: dr hab. n. med. Artur Gądek, prof. UJ

WSTĘP

Zespół Kanału Nadgarstka (ZKN) należy do najczęściej diagnozowanych neuropatii obwodowych w obrębie kończyny górnej. Bezpośrednią przyczyną powstawania dolegliwości jest ucisk nerwu pośrodkowego przez więzadło poprzeczne nadgarstka (ang.: *transverse carpal ligament*, TCL). Więzadło to współtworzone jest przez mięsień dłoniowy długi (łac.: *palmaris longus*, PL) oraz mięśnie kłębu kciuka, których napięcie modeluje tonus innych struktur anatomicznych kończyny górnej. Obserwowany w ostatnich latach wzrost zapadalności na ZKN generuje istotne, społeczno-ekonomiczne koszty. Opisano liczne przyczyny powstawania ZKN, m. in. metaboliczne, infekcyjne, pourazowe, jednak większość przypadków wydaje się być idiopatyczna. Ze względu na wysoką częstość występowania ZKN, a także negatywny wpływ schorzenia na funkcję kończyny górnej oraz jakość życia, poszukiwanie skutecznych metod terapeutycznych, niegenerujących równocześnie wysokich kosztów leczenia, wydaje się być aktualnie nadzwyczaj istotne.

CEL

Głównym celem przeprowadzonego badania była ocena efektów zastosowania wybranych technik rozluźniania mięśniowo-powięziowego w zachowawczym leczeniu chorych z Zespołem Kanału Nadgarstka.

MATERIAŁ I METODY

W badaniu uczestniczyło 67 osób (łącznie: zdrowych oraz chorych), które przeszły proces kwalifikacji. Badana grupa chorych obejmowała 33 osoby (25 kobiet i 8 mężczyzn), w wieku od 34 do 54 roku życia (średnia wieku: $46,48 \pm 8,15$ lat), ze zdiagnozowanym, jednostronnym ZKN. Drugą grupę badanych stanowiło 34 zdrowych ochotników (29 kobiet i 5 mężczyzn), w wieku od 23 do 50 roku życia (średnia wieku $41,79 \pm 7,83$ lat).

Badano wpływ 6-tygodniowego programu fizjoterapii chorych z ZKN, obejmującego techniki rozluźniania mięśniowo-powięziowego, na właściwości

wybranych tkanek miękkich, grubość TCL, a także nasilenie objawów schorzenia i funkcję kończyny górnej. Porównano również właściwości wybranych struktur anatomicznych i grubość TCL u osób zdrowych i chorych (ZKN). Wykorzystano następujące metody badawcze: 1) metoda szacowania, w której zastosowano wystandaryzowane narzędzia badawcze: Bostoński Kwestionariusz Zespołu Cięśni Nadgarstka (ang.: *Boston Carpal Tunnel Questionnaire*, BCTQ) oraz Kwestionariusz Dotyczący Niepełnosprawności Kończyn Górnych (ang.: *Disability of Arm, Shoulder and Hand*, DASH); 2. ultrasonografię (USG) (pomiar grubości TCL); 3. miometrię z wykorzystaniem algometru (miometru) – urządzenia MyotonPRO (pomiar parametrów biomechanicznych, wiskoelastycznych i stanu napięcia tkanek). Analizę statystyczną otrzymanych wyników przeprowadzono z wykorzystaniem programu IBM SPSS Statistics 27. Za poziom istotności statystycznej przyjęto wartość $p < 0,05$.

WYNIKI

Porównując właściwości badanych struktur anatomicznych u chorych z ZKN (kończyna chora) przed rozpoczęciem fizjoterapii oraz u osób zdrowych wykazano, że mięśnie: PL ($p < 0,001$), zginacz krótki kciuka (łac.: *flexor pollicis brevis*, FPB) ($p < 0,001$), przywodziciel kciuka (łac.: *adductor pollicis*, AdP) ($p < 0,001$) oraz głowa długa mięśnia dwugłowego ramienia (łac.: *biceps brachii - caput longum*, BB-CL) ($p = 0,016$) osób chorych charakteryzuje zwiększona częstotliwość i sztywność. Zaobserwowano również niższą wartość tłumienia dla mięśnia odwodziciela krótkiego kciuka (łac.: *abductor pollicis brevis*, AbPB) ($p < 0,001$) oraz czasu relaksacji: BB-CL ($p = 0,002$), PL ($p < 0,001$), FPB ($p < 0,001$), AbPB ($p = 0,037$) i AdP ($p < 0,001$) u badanych z ZKN. Wartość parametru odkształcenie u chorych była niższa w zestawieniu z osobami zdrowymi w przypadku: BB-CL ($p = 0,046$), PL ($p = 0,031$), FPB ($p < 0,001$), AdP ($p < 0,001$) oraz TCL ($p = 0,032$). Wykazano także różnicę w grubości TCL pomiędzy osobami zdrowymi oraz chorymi przed rozpoczęciem fizjoterapii ($p < 0,001$). TCL było istotnie grubsze w kończynie chorej badanych z ZKN w porównaniu z osobami zdrowymi.

Analiza statystyczna wykazała także istotne różnice wartości parametrów miometrycznych badanych struktur anatomicznych pomiędzy kończyną chorą, a kończyną zdrową osób z ZKN przed rozpoczęciem fizjoterapii. Wykazano wyższą częstotliwość: BB-CL ($p = 0,044$), PL ($p < 0,001$), FPB ($p < 0,001$) oraz AdP ($p = 0,012$) w obrębie kończyny chorej w porównaniu z kończyną zdrową badanych przed terapią. W tym terminie badania obserwowano także wyższą sztywność: PL ($p < 0,001$), FPB

($p=0,003$) oraz AdP ($p<0,001$) w kończynie chorej. Przed rozpoczęciem fizjoterapii wyższa była ponadto wartość tłumienia dla przeciwstawiacza kciuka (łac.: *opponens pollicis*, OP) ($p<0,001$) oraz AbPB ($p<0,001$) kończyny chorej w porównaniu z wartością otrzymaną dla kończyny zdrowej badanych. Wykazano również krótszy czas relaksacji: BB-CL ($p=0,003$), PL ($p<0,001$), FPB ($p=0,011$) oraz AdP ($p=0,042$) kończyny chorej. Podobnie niższy był wynik odkształcenia FPB ($p=0,01$) oraz AdP ($p<0,001$) kończyny chorej w porównaniu ze zdrową przed rozpoczęciem fizjoterapii. Analiza statystyczna wykazała ponadto większą grubość TCL kończyny chorej w porównaniu do kończyny zdrowej osób z ZKN przed rozpoczęciem fizjoterapii ($p<0,001$). Obserwowano także istotnie statystycznie wyższy wynik skali DASH u chorych z ZKN w przypadku chorej kończyny górnej w zestawieniu z kończyną zdrową przed rozpoczęciem terapii ($p<0,001$). Wykazano również istotnie wyższy wynik obu składowych kwestionariusza BCTQ dla chorej kończyny górnej w porównaniu z wynikiem otrzymanym dla zdrowej kończyny górnej badanych z ZKN przed rozpoczęciem fizjoterapii ($p<0,001$).

Po zakończeniu programu fizjoterapii zaobserwowano obniżenie wartości wskaźników: DASH ($p<0,001$), BCTQ-SSS (ang.: *Symptom Severity Scale*, podskala dotycząca oceny nasilenia objawów choroby) ($p<0,001$) oraz BCTQ-FSS (ang.: *Functional Status Scale*, podskala dotycząca oceny funkcjonalności kończyny górnej) ($p<0,001$) u badanych z ZKN. Ponadto częstotliwość ($p<0,001$) i sztywność ($p<0,001$) TCL istotnie wzrosły, natomiast jego tłumienie ($p=0,012$), czas relaksacji ($p<0,001$) i odkształcenie ($p<0,001$) uległy obniżeniu po zakończeniu fizjoterapii chorych. Wykazano także, że częstotliwość: BB-CL ($p=0,024$), PL ($p<0,001$) oraz mięśni kłębu kciuka: AbPB ($p<0,001$), OP ($p<0,001$) i AdP ($p<0,001$) uległ po terapii obniżeniu. Podobnie, zmniejszyła się także sztywność mięśni: OP ($p<0,001$), AbP ($p<0,001$) oraz AbPB ($p<0,001$) u chorych z ZKN poddanych terapii mięśniowo-powięziowej. Analiza statystyczna wykazała również obniżenie grubości TCL ($p=0,0018$) chorej kończyny górnej badanych z ZKN po zakończeniu fizjoterapii.

Porównując kończynę ze zdiagnozowanym ZKN do kończyny zdrowej po zakończeniu fizjoterapii, wykazano różnice w wartości parametrów charakteryzujących właściwości badanych tkanek miękkich. Częstotliwość: PL ($p=0,005$), FPB ($p<0,001$), OP ($p=0,026$), AbPB ($p=0,005$) oraz TCL ($p<0,001$) był wyższy w kończynie chorej. Zaobserwowano większą sztywność: BB-CL ($p<0,001$), PL ($p<0,001$), FPB ($p=0,017$) oraz TCL ($p<0,001$), natomiast niższą sztywność: OP ($p<0,001$) oraz AbPB ($p=0,042$)

po zakończeniu fizjoterapii. W przypadku kończyny chorej wykazano wyższą wartość tłumienia: BB-CL ($p=0,002$), głowy krótkiej mięśnia dwugłowego ramienia (łac.: *biceps brachii - caput brevis*, BB-CB) ($p=0,003$), PL ($p<0,001$) i AdP ($p=0,047$), natomiast niższe tłumienie w obrębie: TCL ($p=0,035$), OP ($p<0,001$) oraz AbPB ($p<0,001$) po zakończeniu fizjoterapii. Zaobserwowano także niższy czas relaksacji dla: BB-CL ($p<0,001$), PL ($p=0,002$), FPB ($p=0,015$) oraz TCL ($p<0,001$), równocześnie wyższą wartość tego parametru dla OP ($p<0,001$) oraz AbPB ($p=0,01$) kończyny objętej procesem chorobowym w porównaniu z kończyną zdrową po zakończeniu terapii. W obrębie kończyny chorej po terapii niższe było także odkształcenie: TCL ($p=0,002$), FPB ($p=0,027$) i OP ($p<0,001$) w porównaniu z kończyną zdrową. Analiza statystyczna wykazała ponadto niższy ($p<0,001$) wynik pomiaru grubości TCL kończyny zdrowej w zestawieniu z chorą po zakończeniu fizjoterapii. Obserwowano również wyższy wynik skali DASH dla kończyny górnej ze zdiagnozowanym ZKN w porównaniu do kończyny zdrowej po zakończeniu terapii ($p<0,001$). W tym terminie badania zarejestrowano także wyższy wynik kwestionariusza BCTQ-SSS ($p<0,001$) oraz BCTQ-FSS ($p<0,001$) dla kończyny górnej chorej w zestawieniu z kończyną górną zdrową.

Porównując parametry miometryczne badanych struktur anatomicznych chorych z ZKN oraz osób zdrowych po zakończeniu fizjoterapii wykazano wyższą częstotliwość: TCL ($p<0,001$), PL ($p=0,005$), FPB ($p<0,001$) i AdP ($p=0,028$) u chorych (kończyna chora). Zaobserwowano również niższe napięcie AbPB ($p=0,014$) oraz OP ($p=0,04$) u chorych z ZKN w porównaniu z osobami zdrowymi po zakończeniu fizjoterapii. U chorych z ZKN w tym terminie badania wykazano ponadto mniejszą sztywność OP ($p<0,001$) i AbPB ($p<0,001$), wyższą sztywność natomiast w obrębie: BB-CL ($p=0,05$), BB-CB ($p<0,001$), PL ($p<0,001$), FPB ($p<0,001$), AdP ($p=0,012$) oraz TCL ($p<0,001$) w porównaniu ze zdrowymi po zakończeniu fizjoterapii. Wykazano także niższą wartość tłumienia w przypadku: TCL ($p=0,003$), FPB ($p=0,004$) i AbPB ($p<0,001$), natomiast wyższe tłumienie dla: BB-CB ($p=0,03$), PL ($p<0,001$) oraz AdP ($p=0,042$) u chorych w porównaniu ze zdrowymi po terapii. Zaobserwowano ponadto krótszy czas relaksacji: BB-CL ($p=0,003$), PL ($p<0,001$), FPB ($p<0,001$) oraz TCL ($p<0,001$), natomiast dłuższy czas relaksacji: OP ($p<0,001$) i AbPB ($p<0,001$) u osób z ZKN po zakończeniu fizjoterapii. U chorych (w porównaniu ze zdrowymi) po zakończeniu terapii niższa była wartość odkształcenia: TCL ($p=0,016$), BB-CL ($p=0,039$), FPB ($p<0,001$) i AdP ($p=0,009$), natomiast wyższa w obrębie OP ($p=0,01$) i AbPB ($p=0,027$).

WNIOSKI

1. Właściwości mechaniczne, wiskoelastyczne oraz stan napięcia tkanek miękkich w obrębie mięśni: PL, FPB, OP, AdP, AbPB oraz BB-CL u chorych z jednostronnym ZKN różnią się od właściwości tkanek miękkich tych samych struktur anatomicznych u osób zdrowych. Obserwowane różnice właściwości struktur powiązanych anatomicznie z TCL mogą wskazywać na udział tych mięśni w kształtowaniu symptomów ZKN.
2. U chorych z jednostronnym ZKN, w porównaniu do osób zdrowych, występuje istotne, jednostronne pogrubienie TCL, co potwierdza, że ocena występowania przerostu tego więzadła stanowi ważny wskaźnik diagnostyczny.
3. W obrębie mięśni: FPB, OP, AbPB, AdP, PL, BB oraz TCL występują różnice właściwości mechanicznych, wiskoelastycznych oraz stanu napięcia tkanek miękkich pomiędzy kończyną chorą i zdrową osób chorych z jednostronnym ZKN. Zastosowanie u chorych z jednostronnym ZKN 6-tygodniowego programu fizjoterapii, obejmującej techniki rozluźniania mięśniowo-powięziowego, nie powoduje zniwelowania różnic właściwości tkanek miękkich pomiędzy chorą, a zdrową kończyną.
4. Grubość TCL, u osób z jednostronnym ZKN, w kończynie objętej procesem chorobowym jest większa, niż w kończynie zdrowej, co wskazuje na istotny przerost tej anatomicznej struktury. Zastosowanie u chorych z jednostronnym ZKN 6-tygodniowego programu fizjoterapii, obejmującej techniki rozluźniania mięśniowo-powięziowego, nie przywraca fizjologicznej grubości TCL, obserwowanej w zdrowej kończynie, co wskazuje na brak pełnej przebudowy jego struktury.
5. Zastosowanie u chorych z jednostronnym ZKN 6-tygodniowego programu fizjoterapii, obejmującego techniki rozluźniania mięśniowo-powięziowego, prowadzi do obniżenia stopnia nasilenia objawów choroby oraz poprawy funkcji kończyny górnej objętej procesem chorobowym.
6. Zastosowanie u chorych z jednostronnym ZKN 6-tygodniowego programu fizjoterapii, obejmującego techniki rozluźniania mięśniowo-powięziowego, powoduje korzystne zmiany właściwości mechanicznych, wiskoelastycznych oraz stanu napięcia tkanek miękkich w obrębie mięśni: zginacza krótkiego kciuka, przeciwstawiacza kciuka, odwodziciela krótkiego kciuka, przywodziciela kciuka, dłoniowego długiego, dwugłowego ramienia oraz więzadła poprzecznego nadgarstka.
7. Zastosowanie u chorych z jednostronnym ZKN 6-tygodniowego programu fizjoterapii, obejmującego techniki rozluźniania mięśniowo-powięziowego, prowadzi do zmniejszenia grubości więzadła poprzecznego nadgarstka kończyny chorej, co

dowodzi redukcji jego przerostu i może wskazywać na zapoczątkowanie procesu przebudowy więzadła.

Słowa kluczowe: Zespół Kanału Nadgarstka, fizjoterapia, rozluźnianie mięśniowo-powięziowe, miometria, USG, DASH, BCTQ